

УДК 338.246.8

DOI 10.33111/sedu.2018.43.151.161

Люшенко Оксана Іванівна*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У науковій статті представлено результати узагальнення наукового доробку теорії економічної стійкості та уточнення змісту поняття «економічна стійкість підприємства». Міждисциплінарний статус категорії «стійкість» зумовлює неоднозначність і суперечливість економічних інтерпретацій, що ускладнює здійснення досліджень проблематики оцінювання та забезпечення економічної стійкості за сучасних умов діяльності підприємства. На основі проведеного термінологічного аналізу, наукові позиції щодо дослідження економічної стійкості підприємства умовно розподілено на такі тематичні напрямки, як атрибутивний, результатний та забезпечуючий. Співставлення взаємопов'язаних категорій «стійкість — адаптивність — мінливість — рівновага» дозволило представити уточнене авторське визначення економічної стійкості з урахуванням сучасної специфіки середовища господарювання підприємства.

Ключові слова: стійкість, адаптивність, рівновага, мінливість, організаційна здатність, цільова діяльність.

Вступ. Наукова проблематика стійкості є міждисциплінарною, а тому її економічна специфіка є різноаспектною та неоднозначною, що пов'язано з намаганнями вчених-економістів імплементувати висновки та закономірності стійкості з інших галузей знань (математики, кібернетики, теорії систем і синергетики тощо). В економічній теорії проблеми стійкості економічних систем до недавнього часу розглядалися в основному з точки зору результату, підсумку їх функціонування, а також з позицій принципів, сформульованих математикою. На сучасному етапі дослідження, вченими все частіше висловлюються ідеї про необхідність синтезу ортодоксальної і еволюційної економіки для більш повного дослідження проблематики економічної стійкості, яка набуває специфічних характеристик відповідно до змін, що відбуваються у середовищі господарювання економічних суб'єктів.

Фундаментальні дослідження стійкості економічних систем представлено у наукових працях А.А. Богданова, Л. Вальраса, Л. Гурвица, Ж. Дебре, Л.В. Канторовича, Н.Д. Кондратьєва, Дж. Кейнса, О. Ланге, В. Леонт'єва, В.Л. Макарова, А. Маршалла, Дж. Неша, В.М. Полтеровича, П. Самуельсона, Е.Е. Слуцкого, Дж. Стиглера, Дж. Стиглица, Дж. Хикса, Й. Шумпетера, К. Ерроу, ін. Сучасна проблематика економічної стійкості висвітлюється у публікаціях на фінансову, стратегічну, виробничу, маркетингову тематику, а найбільш комплексно та багатогранно вона представлена у наукових працях О. Б. Бутнік-Сіверського, Л.

* Люшенко Оксана Іванівна — старший викладач кафедри економіки та підприємництва, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» oksana_lyushenko@kneu.edu.ua

І. Донець, М. О. Кравченко, Т. В. Пономаренко, О. В. Сергєєвої, С. Т. Пілецької, Л. Ф. Чумак, ін.

Постановка завдання. У науковому економічному дискурсі вчені не дійшли єдиної точки зору щодо змістовних меж поняття «економічна стійкість». Виявлення та усунення протиріч і невизначеностей у понятійному апараті дозволить сформувати наукову базу для подальших досліджень, що пов'язані із забезпеченням економічної стійкості конкретних економічних суб'єктів з урахуванням специфіки та умов їх діяльності у сучасному середовищі господарювання.

Результати. Проблематика стійкості характеризується загальнонауковим статусом, а представлені наукові публікації є термінологічно перевантаженими, що актуалізує потребу не у їх примноженні, а у встановленні змістовних меж застосування та переосмислення з точки зору інтегрування традиційних і сучасних інтерпретацій, відповідно до сучасних умов діяльності підприємства. Категорія стійкості походить від латинського «*stabilis*», тобто стабільність, та означає можливість об'єкту зберігати якість/стан(и) або підтримувати їх незалежно від впливів внутрішніх і зовнішніх факторів [1; 2]. Узагальнюючи визначення досліджуваної категорії вченими в області математики, фізики, кібернетики, теорії систем, синергетики та інших галузей знань, С. Чупровим визначено ознаки, за якими у науковому дискурсі представлено багатоаспектні характеристики стійкості [4, с. 12]. До таких ознак віднесено: характер траєкторії руху системи; властивість системи відновлювати колишній або заданий стан; поведінку системи навколо точки рівноваги; здатність системи зберігати форму існування, властивості, характеристики; здатність системи підтримувати свою поведінку; характер реакції системи або перетворення вхідного сигналу у вихідний. Майже усі визначені ознаки знайшли відображення у економічних дослідженнях, які пов'язані із вивченням стійкості складних соціально-економічних систем.

Традиційно, у економічній теорії дослідження стійкості здійснюється з точки зору властивості об'єкту зберігати заданий стан як у процесі руху, так і статично, що зумовило дослідницьке фокусування на взаємозв'язку категорій «стійкості» та «рівноваги». Економічне розуміння рівноваги базується на припущенні про можливість досягнення ідеального стану економічним суб'єктом, що проявляється у його здатності підтримувати існуючі/задані параметри системи в певних межах і пропорціях (між елементами системи та самої системи із зовнішнім середовищем) у конкретний момент часу за умови дії зовнішніх і внутрішніх факторів [5—8]. Розглядаючи рівновагу як максимально можливу упорядкованість функцій, процесів і структурних елементів і збереження їх балансу, як з середини економічної системи, так і з зовнішнім умовами, є можливим виключно у стабільному та визначеному середовищі. Але характеристики сучасного середовища господарювання економічних суб'єктів є діаметрально протилежними, та визначаються науковцями термінологією *VUCA* — мінливість (*volatility*), невизначеність (*uncertainty*), складність (*complexity*), неоднозначність (*ambiguity*) [9, с. 15]. За таких умов набуває актуальності дослідження стійкості економічних суб'єктів у взаємозв'язку з категорією мінливості, що з діалектичної точки зору є свідченням їх взаємного співіснування та взаємозалежності. Ні теорія, ні

практика не визначають стійкість або мінливість у чистому вигляді, тобто, стійкість можна виявити лише у процесі змін, мінливість — лише у об'єктах, які зберігають свою ідентичність на фоні певної постійності [10]. Науковці відзначають, що стійкість і мінливість мають універсальну природу та слугують характеристикою будь-яких предметів, процесів, явищ, у тому числі і економічних.

Методологічною основою сучасних досліджень економічної стійкості у контексті мінливості є положення теорії синергетики, які розкриваються у категоріальному просторі «порядку» та «хаосу»; «організації» та «самоорганізації»; «зростанні», «розвитку» та «руйнуванні» складних систем, до яких відноситься підприємство. Подальше дослідження економічної стійкості у змістовних межах даної наукової статті буде здійснюватися для підприємства, а економічна експлікація діалектичної єдності «стійкість-мінливість» відповідно до системно-синергетичної методології, дозволяє зробити наголос на тому, що економічна природа стійкості за сучасних умов діяльності підприємства визначається організаційною здатністю до змін. Перш ніж навести аргументацію авторської позиції щодо визначення економічної стійкості підприємства доцільно навести результати узагальнення існуючих наукових позицій.

Принципово, усю сукупність визначень економічної стійкості підприємства, що представлено у наукових економічних публікаціях, умовно можна розподілити за такими змістовними напрямками:

- *атрибутивний*. Дослідження економічної стійкості підприємства фокусується на його характеристиках/властивостях, які у єдності взаємозв'язку визначають організаційну здатність своєчасно та адекватно реагувати на зміни бізнес-середовища з метою забезпечення цільової діяльності [11—13];

- *результатний*. Економічна стійкість визначається як стан (фінансовий [14—16], рівноважний [17—22], стабільний [23—26], ін.) або сукупність показників [7; 24—26], що сигналізує про рівень реалізації організаційних здатностей здійснювати цільову діяльність;

- *забезпечуючий*. Основний акцент досліджень пов'язаний із визначенням передумов і способів забезпечення економічної стійкості підприємства [14; 27].

Узагальнення наукових підходів до дослідження атрибутивних аспектів економічної стійкості підприємства дозволяє зробити висновок, що усі вчені наголошують на тому, що це здатність, однак інтерпретації з точки зору «здатність до чого?» є різними. Найрозповсюдженішою точкою зору є визначення економічної стійкості як здатності забезпечувати: рівноважний або фінансовий стан підприємства; прибутковість або рентабельність діяльності підприємства. У такій змістовній постановці, напрямки відповідних досліджень фокусуються на таких властивостях підприємства, які є актуальними з точки зору забезпечення даних цільових установок.

Однією з поширених інтерпретацій економічної стійкості є здатність забезпечувати стабільність діяльності підприємства. При цьому сутність стабільності у публікаціях, зазвичай, не розкривається, а контекстуально визначається або у вигляді конкретизованих станів (рівноваги, фінансового, ін.), або системи показників (ліквідності, фінансової стійкості, прибутковості, ін.). Результати термі-

нологічного аналізу стійкості та стабільності дозволили дійти висновку, що дані поняття не є змістовно суперечливими, та визначаються як здатність об'єкту адаптуватися до змін.

Щодо співвідношення понять «стійкості» та «адаптивності», то у такому контекстуальному взаємозв'язку наукових досліджень не представлено. Однак, серед визначень економічної стійкості підприємства зустрічається таке формулювання, як «здатність економічної системи ефективно реагувати на зміни та коливання внутрішнього та зовнішнього середовища...» [29]. Класична теорія адаптації підприємств наголошує на тому, що вона (адаптація, *авт.*) «зумовлена об'єктивно необхідною потребою економічних суб'єктів у виживанні, в основу якої закладено самозміни та саморозвиток, для підтримки стійкості і певного рівня динамічної рівноваги із середовищем» [30, с. 80]. У наукових працях, що присвячено особливостям адаптації за постіндустріальних умов діяльності підприємства, її атрибутивний аспект (адаптивність) досліджується з точки зору організаційної здатності до передбачення та усвідомлення значущості подій і змін зовнішнього середовища, а також своєчасного, адекватного реагування на них з метою забезпечення реалізації цільової діяльності [31]. При цьому, цільова діяльність визначається не тільки у термінології виживання, а й ефективного функціонування, розвитку, економічної стійкості [32, с. 55]. У такій змістовній постановці відбувається розмивання понятійних меж застосування термінів «адаптація» та «стійкість».

Так, традиційно, адаптація розглядалася як реакція на зміни зовнішнього середовища, які можуть негативно вплинути на забезпечення досягнення очікуваних економічних результатів у вигляді системи показників або стану. Спрямованість сучасних досліджень адаптації фокусується на її превентивному аспекті, який пов'язаний з проактивною реакцією підприємства на події, які відбуваються у зовнішньому середовищі, що розширює змістовні межі дослідження зовнішнього середовища не тільки як джерела загроз, а і джерела можливостей підприємства. У такій ситуації ініціатором змін виступає не зовнішнє середовище, а підприємством, що виходить за межі класичного формату визначення адаптації.

Паралельно, результатом розвитку теорії економічної стійкості за сучасних умов діяльності підприємства є її дослідження як «організаційної здатності використовувати можливості середовища господарювання, що створює передумови для перманентної реалізації функціонального призначення підприємства, та має свій часовий прояв у стані — як поточній мірі відповідності результатів взаємозв'язку ресурсів процесів і поведінки очікуванням усіх зацікавлених осіб» [33, с. 12]. Однак, на відміну від традиційних інтерпретацій економічної стійкості, такий підхід фокусується лише на можливостях бізнес-середовища, не враховуючи можливого руйнівного впливу змін.

Підсумовуючи представлені міркування вважаємо за доцільне розмежовувати поняття адаптації та стійкості за такими їх характеристиками. І стійкість, і адаптивність виступають властивостями складних соціально-економічних систем, до яких відносяться підприємства. При цьому адаптивність виступає такою

характеристикою системи, яка у взаємозв'язку з іншими (цілісність, гнучкість, мобільність, самозбереження, ін.) визначає її стійкість. Адаптивність характеризує здатність підприємства реагувати на зміни зовнішнього середовища, стійкість — і зовнішнього, і внутрішнього. Адаптивність визначається організаційною здатністю реагувати на зміни зовнішнього середовища як на загрози, які можуть негативно вплинути на цільову діяльність підприємства, економічна стійкість — визначається не тільки реакцією на загрози бізнес-середовища, а й організаційною здатністю перетворювати його можливості на ресурси розвитку підприємства. Таким чином, атрибутивний аспект економічної стійкості доцільно інтерпретувати як *організаційну здатність до адекватного та своєчасного реагування на загрози бізнес-середовища та перетворення його можливостей на ресурси розвитку для забезпечення реалізації цільової діяльності підприємства*.

Щодо цільової діяльності як означеного орієнтиру ідентифікації економічної стійкості у пропонованому визначенні, то її розкриття знайшло відображення у межах результатного підходу до дослідження. Так, формою прояву економічної стійкості вчені визначають стан конкурентоспроможності, фінансовий, рівноважний стан підприємства або сукупності аналітичних індикаторів (прибутковості, рентабельності, ділової активності, ін.), які на основі стандартизації узагальнюють у єдиний показник. Такий контекст досліджень пов'язаний з формою прояву економічної стійкості та особливостями її формалізації та оцінювання, що потребує подальших досліджень і розвитку відповідно до авторської інтерпретації.

Особливістю досліджень економічної стійкості підприємства в межах забезпечуючого підходу є те, що вчені фокусуються переважно на ресурсній, процесній і поведінковій складових, якості та ефективності яких безпосередньо визначає форму прояву економічної стійкості за сучасних умов діяльності підприємства. Даний аспект наукових досліджень безпосередньо пов'язаний із обґрунтуванням способів і методів забезпечення цільової діяльності за динамічних і складних умов бізнес-середовища.

Висновки. Виявлення змістовного інваріанту традиційних визначень економічної стійкості підприємства дозволяє зробити висновок щодо її загальнонаукового розуміння як організаційної здатності зберігати окремі властивості, стани та показники за умови змін, що відбуваються у сучасному бізнес-середовищі. Аtribuтивний аспект досліджень економічної стійкості фокусується на таких характеристиках підприємства, як складної соціально-економічної системи, які за умов складності та невизначеності середовища господарювання дозволяють забезпечувати процеси цільової діяльності. Результатний — розкриває проблематику ідентифікації та оцінювання форм прояву економічної стійкості, а забезпечуючий — способи та методи, які є актуальними та практично значущими з урахуванням специфіки та умов діяльності підприємства.

Перспективними, з точки зору подальших досліджень, є питання, що пов'язані з оцінюванням економічної стійкості з урахуванням розширення її змісту аспектом, що пов'язаний із здатністю перетворювати можливості зовнішнього середовища на ресурси розвитку підприємства. Такий контекст зміщує

дослідницький фокус з оцінок економічної стійкості, як наслідку минулих дій, на орієнтацію на наслідки майбутніх подій і відповідних способах забезпечення бажаних цільових результатів діяльності підприємства.

Література

1. Савченко В. Н., Смагин В. П. Начала современного естествознания: тезаурус. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. — С. 295.
2. Арефьев В. А., Лисовенко Л. А. Англо-русский толковый словарь генетических терминов. — М.: Изд-во ВНИРО, 1995. — С. 287.
3. Рябушко А. П. Индивидуальные задания по высшей математике. Операционное исчисление. Элементы теории устойчивости. Теория вероятностей. Математическая статистика. — Минск: Вышэйшая школа, 2006. — С. 90.
4. Чупров С. В. Управление устойчивостью производственных систем в условиях инновационной модернизации : диссертация ... доктора экономических наук : 08.00.05 / Сергей Витальевич Чупров; [Место защиты: Байкальский государственный университет экономики и права]. — Иркутск, 2008. — 352 с.
5. Иванчук К. О. Стійкий економічний розвиток підприємства: теоретичне обґрунтування // Економіка розвитку. — 2014. — № 3. — С. 84-88.
6. Кавин О. М. Гносеологічні засади забезпечення економічної стійкості підприємства // Наукові записки Української академії друкарства. — 2012. — № 3. — С. 81-87.
7. Пономаренко Т. В. Оцінка та формування економічної стійкості підприємства [монографія]. — Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ», 2016. — 345 с.
8. Фещур Р. В., Баранівська Х. С. Економічна стійкість підприємства — становлення понятійного базису // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, 2010. — С. 284-290.
9. Эртел К., Соломон Л. К. Стратегическая сессия: Как обеспечить появление прорывных идей и нестандартное решение проблем. — М.: Альпина Паблишер, 2017.
10. Руди А. Ш. Теория равновесия как механизм устойчивости // Омский научный вестник. — 2012. — № 3 (109). — С. 92 — 95.
11. Пономаренко Т. В. Забезпечення економічної стійкості підприємств та її оцінювання : автореф. дис. докт. екон. наук : 08.00.04. — Кривий-Ріг, 2017. — 43 с.
12. Колобова А. А. Стратегическое управление организационно-экономической устойчивостью фирмы: Логистико-ориентированное проектирование бизнеса / под ред. А. А. Колобова, И. Н. Омельченко. — М.: Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2001. — 600 с.
13. Сафин Ф. М. Экономическая устойчивость как доминирующая парадигма развития организаций промышленности: диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук: специальность 08.00.05 — Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами — промышленность). — Москва: Российская академия предпринимательства, 2009. — 358 с.
14. Алексеенко Н. В. Устойчивое развитие предприятия как фактор экономического роста региона // Економіка і організація управління. — 2008. — № 3. — С. 59—62.
15. Слободчикова О. А. Механізм забезпечення стратегічної стійкості підприємства гірничо-металургійного комплексу в умовах проведення реструктуризації // Економіка та управління підприємством. — 2012. — № 7. — С. 44 — 46.
16. Крисько Ж. Стратегічна стійкість підприємства: підходи до визначення та оцінки // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. — 2010. — № 14. — С. 111—119.

17. Иванов В. Л. Организация управления экономической устойчивостью предприятия на основе совершенствования его организационной структуры управления. — Луганск : Изд-во ВНУ им. В. Даля, 2007. — 148 с.
18. Брянцева И. В. Диагностика и управление экономической устойчивостью строительного предприятия: теория и методология: автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра экон. наук: спец. 08.05.04; Хабаровский государственный техн. университет, 2004. — 33 с.
19. Колодизев О. М., Нужний К. М. Дослідження сутності та змісту економічної стійкості підприємства // Коммунальное хозяйство городов. — 2007. — № 78. — С. 238-243.
20. Гончаренко О. М. Дослідження стійкості розвитку підприємства як економічної системи // Труды Одесского политехнического университета. — 2009. — Вып. 1(33) — 2(34). — С. 242 — 246.
21. Пригожин И. От существующего к возникающему. — М.: Наука, 1985. — 328 с.
22. Рошин В. И. Экономическая устойчивость предприятий и реализация их экономических интересов: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. экон. наук. — Чебоксары, 2000. — 20 с.
23. Омельченко И. И. Финансово-экономическая стабильность как составная часть организационно-экономической устойчивости предприятий // Вестник машиностроения. — 2007. — № 4. — С. 65.
24. Долятовский В. А., Аксаков И. А., Коханенко И. К. Методы эволюционной и синергетической экономики в управлении: [моногр.] — Отрадная: РГЭУ-ИУБиП-ОГИ, 2001. — 577 с.
25. Еремейчук Р. А. Обоснование стратегии устойчивого развития предприятия // Економіка розвитку. — 2002. — № 2(22). — С. 56-60.
26. Масленко Ю. В., Кульбака Н. А. Устойчивое развитие предприятия — фактор экономической безопасности. URL: <http://mastars.donntu.edu.ua/2002/fam/kulbaka/lib/s3.htm>
27. Тарасова О. О., Цямрюк Ю. С. Розробка системи показників для оцінки фінансово економічної стійкості підприємства // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — № 5. — С.17-23.
28. Зеткина О. В. Об управлении устойчивостью предприятия. — М. : Аудит, ЮНИТИ, 2003. — 134 с.
29. Прокопчук О. А. Забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств // Інноваційна економіка. — 2013. — № 6. — С. 288-292.
30. Козик В. В., Паньків В. Ю., Гришко В. А. Сутність, види та чинники формування економічної стійкості підприємства // Науковий вісник НЛТУ України. — 2013. — Вип. 23.12. — С. 219 — 226.
31. Пастухова Е. А. Адаптация экономической системы к изменениям среды // Современные наукоемкие технологии. — 2006. — № 5. — С. 77-80
32. Вишневецька К. В. Систематизація наукових підходів до дослідження адаптації підприємства // Економіка. Фінанси. Право: інформаційно-аналітичний журнал. — 2017. — № 12(5). — С. 51.
33. Клименко С. М., Шевчук Н. В. Теоретичні аспекти адаптивності за сучасних умов діяльності підприємств // Інноваційна економіка. — 2018. — № 3-4 (74). — С. 54.

References

1. Savchenko, V. N., and Smahyn V. P. *Nachala sovremennoho estestvoznanyya: teaurus*. [The beginnings of modern science: thesaurus]. Rostov-na-Donu: Fenyks, 2006. [in Russian].
2. Арефьев, V. A., Lysovenko L. A. *Anglo-russkiy tolkovyy slovar» genetycheskyh terminov*. [Anglo-Russian Dictionary of Genetic Terms]. М.: Yzd-vo VNYRO, 1995. [in Russian].

3. Ryabushko, A. P. *Indyvidualnye zadaniya po vysshej matematyke. Operatsionnoe uschyslenye. Elementy teoryi ustojchivosti. Teoryya veroyatnostej. Matematycheskaya statystyka*. [Individual tasks in higher mathematics. Operational calculus. Elements of the theory of stability. Theory of probability. Mathematical statistics.]. — Mynsk: Vyshejschaya shkola, 2006. — S. 90. [in Russian].
4. Chuprov, S. V. *Upravlenye ustojchivostyu proizvodstvennykh system v uslovyax ynnovatsionnoj modernizatsyy* [Management of production systems stability in the context of innovative modernization] : dySSERTatsyya ... doktora ekonomycheskykh nauk : 08.00.05 / Serhej Vytal'evykh Chuprov. Yrkutsk, 2008. [in Russian].
5. Ivanchuk, K. O. «Stijkyj ekonomichnyj rozvytok pidpryyemstva: teoretychne obgruntuvannya». [«Sustainable economic development of the enterprise: theoretical substantiation»]. *Ekonomika rozvytku*, 3 (2014): 84-88. [in Ukrainian].
6. Kavyn, O. M. «Hnoseolohichni zasady zabezpechennya ekonomichnoyi stijkosti pidpryyemstva». [«Epistemological principles of economic stability of the enterprise»]. *Naukovi zapysky Ukrayins'koyi akademiyi drukarstva*, 3 (2012): 81-87. [in Ukrainian].
7. Ponomarenko, T. V. *Ōcinka ta formuvannya ekonomichnoyi stijkosti pidpryyemstva*. [Estimation and formation of economic stability of the enterprise]. Kryvyj Rih: DVNZ «KNU», 2016. [in Ukrainian].
8. Feshhur, R. V., and Baranivska X. S. «Ekonomichna stijkist» pidpryyemstva — stanovlennya ponyatijnoho bazysu». [«Economic sustainability «of the enterprise — the formation of a conceptual basis»]. *Visnyk Nacional'noho universytetu «Lvivs'ka politexnika». Menedzhment ta pidpryyemnyctvo v Ukrayini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku*, (2010): 284-290. [in Ukrainian].
9. Ertel, K., and Solomon, L. K. *Stratehycheskaya sessyya: Kak obespechyt» poyavlenye proryvnykh ydej y nestandardnoe reshenye problem*. [Strategic session: how to ensure breakthrough ideas and non-standard problem solving]. M.: Al'pyna Pablysher, 2017. [in Russian].
10. Rudy, A. Sh. «Teoryya ravnovesyya kak mexanizm ustojchivosti». [«Equilibrium theory as a mechanism of stability»]. *Omskyj nauchnyj vestnyk*, 3 (109) (2012): 92 — 95. [in Russian].
11. Ponomarenko, T. V. *Zabezpechennya ekonomichnoyi stijkosti pidpryyemstv ta yiyi ocinyuvannya* [Ensuring economic sustainability of enterprises and their evaluation] : avtoref. dys. dokt. ekon. nauk : 08.00.04. — Kryvyj-Rih, 2017. [in Ukrainian].
12. Kolobova, A. A. *Stratehycheskoe upravlenye orhanyzatsionno-ekonomycheskoj ustojchivostyu firmy: Lohystyko-oryentirovannoe proektyrovanye byznesa* [Strategic management of organizational and economic sustainability «form: Lohostically-oriented business design]. M.: Yzd-vo MHTU ym. N.Ō. Bauman, 2001. [in Russian].
13. Safyn, F. M. *Ekonomycheskaya ustojchivost» kak domynnyyushhaya paradyhma razvytyya orhanyzatsiy promyshlennosti* [Economic sustainability «as the dominant paradigm of development of industry organizations] : dySSERTatsyya na soyskanye uchenoj stepeny doktora ekonomycheskykh nauk: spetsyal'nost» 08.00.05 — Ekonomyka y upravlenye narodnym khoz'yajstvom (ekonomyka, orhanyzatsyya y upravlenye predpryyatyyamy, otraslyamy, kompleksamy — promyshlennost». — Moskva: Rossyjskaya akademyya predprynymatel'stva, 2009. [in Russian].
14. Alekseenko, N. V. «Ustojchyvoe razvytye predpryyatyya kak faktor ekonomycheskogo rosta regyona». [«Sustainable development of the enterprise as a factor of economic growth in the region»]. *Ekonomika i orhanizatsiya upravlinnya*, 3 (2008): 59 — 62. [in Ukrainian].
15. Slobodchikova, O. A. «Mexanizm zabezpechennya stratehichnoyi stijkosti pidpryyemstva hirnycho-metalurhijnoho kompleksu v umovax provedennya restrukturyzatsiyi». [«Mexanizm zabezpechennya stratehichnoyi stijkosti pidpryyemstva hirnycho-metalurhijnoho kompleksu v umovax provedennya restrukturyzatsiyi»]. *Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvom*, 7 (2012): 44 — 46. [in Ukrainian].

16. Kryso, Zh. «Stratehichna stijkist» pidpryyemstva: pidxody do vyznachennya ta ocinky«. [«Strategic Stability «Enterprise: Approaches to Definition and Evaluation»]. *Ukrayinska nauka: mynule, suchasne, majbutnye*, 14 (2010): 111-119. [in Ukrainian].

17. Yvanov, V. L. *Orhanyzatsiynyya upravleniyya ekonomicheskoy ustojchyvostyyu predpryyatyya na osnove sovershenstvovaniya eho orhanyzatsionnoy struktury upravleniyya*. [Organization of management of economic sustainability of the enterprise on the basis of improving its organizational management structure]. Luhansk : Yzd-vo VNU ym. V. Dalya, 2007. [in Russian].

18. Bryanceva, Y. V. *Dyahnostyka y upravleniye ekonomicheskoy ustojchyvostyyu stroytelnoho predpryyatyya: teoriyya y metodolohiyya* [Diagnostics and management of the economic viability of the company: theory and methodology] : avtoref. dyss. na soyskanye uchen. stepeny d-ra ekon. nauk: spec. 08.05.04; Xabarovskiy hosudarstvennyj texn. unyversytet, 2004. [in Russian].

19. Kolodizyev, O. M., and Nuzhnyj, K. M. «Doslidzhennya sutnosti ta zmistu ekonomichnoyi stijkosti pidpryyemstva». [«Investigation of the essence and content of economic stability of the enterprise»]. *Kommunalnoe hozyajstvo horodov*, 78 (2007): 238-243. [in Ukrainian].

20. Honcharenko, O. M. «Doslidzhennya stijkosti rozvytku pidpryyemstva yak ekonomichnoyi systemy». [«Investigation of the sustainability of enterprise development as an economic system»]. *Trudy Odesskoho polytexnycheskoho unyversyteta*, Vol. 1(33), no. 2(34) (2009): 242 — 246. [in Russian].

21. Pryhozhyn, Y. *Ot sushhestvuyushheho k voznykayushhemu*. [From existing to emerging]. M.: Nauka, 1985. [in Russian].

22. Roshhyn, V. Y. *Ekonomicheskaya ustojchyvost» predpryyatij y realizatsiyya yh ekonomicheskyyh ynteresov* [Economic sustainability «of enterprises and the realization of their economic interests] : avtoref. dys. na soyskanye nach. stepeny dokt. ekon.nauk. Cheboksary, 2000. [in Russian].

23. Omelchenko Y. Y. «Fynansovo-ekonomicheskaya stablynost» kak sostavnaya chast» orhanyzatsionno-ekonomicheskoy ustojchyvosty predpryyatij«. [«Financial and economic stability as an integral part of the organizational and economic sustainability of an enterprise»]. *Vestnyk mashynostroeniya*, 4 (2007): 65. [in Russian].

24. Dolyatovskiy, V. A., Aksakov, Y. A., and Kohanenko, Y. K. *Metody evolyucionnoy synerhetycheskoy ekonomiky v upravleniyye*. [Methods of evolutionary and synergic economics in management]. Otradnaya: RHOU-YUByP-OHY, 2001. [in Russian].

25. Eremejchuk, R. A. «Obosnovanye stratehyy ustojchyvoho razvytya predpryyatyya». [«Rationale for sustainable development of the enterprise»]. *Ekonomika rozvytku*, 2(22) (2002): 56-60. [in Russian].

26. Maslenko, Yu. V., and Kulbaka N. A. *Ustojchyvoe razvytye predpryyatyya — faktor ekonomicheskoy bezopasnosti*. [Sustainable development of the enterprise — a factor of economic security]. URL: <http://mastars.donntu.edu.ua/2002/fam/kulbaka/lib/s3.htm> [in Russian].

27. Tarasova, O. O., and Cyamryuk, Yu. S. «Rozrobka systemy pokaznykiv dlya ocinky finansovo ekonomichnoyi stijkosti pidpryyemstva». [«Development of a system of indicators for assessing the financial and economic stability of the enterprise»]. *Formuvannya rynkovyx vidnosyn v Ukrayini*, 5 (2008): 17-23. [in Ukrainian].

28. Zetkyna, O. V. *Ob upravleniyy ustojchyvostyyu predpryyatyya*. [About management of enterprise stability]. M. : Audyt, YuNYTY, 2003. [in Russian].

29. Prokopchuk, O. A. «Zabezpechennya ekonomichnoyi stijkosti silskohospodarskih pidpryyemstv». [«Ensuring economic stability of silk-farming enterprises»]. *Innovacijna ekonomika*, 6 (2013): 288-292. [in Ukrainian].

30. Kozyk, V. V., Pan»kiv, V. Yu., and Hryshko, V. A. «Sutnist», vydy ta chynnyky formuvannya ekonomichnoyi stijkosti pidpryyemstva». [«Essence «, types and factors of for-

mation of economic stability of the enterprise«]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrayiny*, Vol. 23.12 (2013): 219 — 226. [in Ukrainian].

31. Pastuhova, E. A. «Adaptacyya ekonomycheskoi systemy k yzmenenyyam sredy» [«Adaptation of the economic system to environmental changes»]. *Sovremennye naukoemkyye tehnolohyy*, 5 (2006): 77-80. [in Russian].

32. Vyshnevska, K. V. «Systematyzaciya naukovykh pidhodiv do doslidzhennya adaptaciyi pidpryyemstva». [«Systematization of scientific approaches to the study of adaptation of the enterprise»]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, № 12 (5) (2017): 51. [in Ukrainian].

33. Klymenko, S. M., and Shevchuk, N. V. «Teoretychni aspekty adaptyvnosti za suchasnyh umov diyalnosti pidpryyemstv». [«Theoretical aspects of adaptability under the current conditions of enterprises»]. *Innovacijna ekonomika*, 3-4 (74) (2018): 54. [in Ukrainian].

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Люшенко Оксана Ивановна,

старший преподаватель кафедры экономики и
предпринимательства,
ГБУЗ «Киевский национальный экономический
университет имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. В научной статье представлены результаты обобщения научного наследия теории экономической устойчивости и уточнения содержания понятия «экономическая устойчивость предприятия». Междисциплинарный статус категории «устойчивость» вызывает неоднозначность и противоречивость экономических интерпретаций, что затрудняет осуществление исследований проблематики оценки и обеспечения экономической устойчивости в современных условиях деятельности предприятия. На основе проведенного терминологического анализа, научные позиции по исследованию экономической устойчивости предприятия условно разделены на следующие тематические направления как атрибутивный, исходный и обеспечивающий. Сопоставление взаимосвязанных категорий «устойчивость — адаптивность — изменчивость — равновесие» позволило представить уточненное авторское определение экономической устойчивости с учетом современной специфики среды хозяйствования предприятия.

Ключевые слова: устойчивость, адаптивность, равновесие, изменчивость, организационная способность, целевая деятельность.

THEORETICAL PRINCIPLES OF THE ENTERPRISE ECONOMIC SUSTAINABILITY

Oksana I. Lyushenko,

SHEI «Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman»

Abstract. The scientific article presents the results of the research on the theory of economic sustainability and clarification of the concept «economic sustainability of the enterprise». The interdisciplinary status of the category

«sustainability» causes the ambiguity and contradictory nature of the economic definitions, which complicates research of such issues as evaluation and ensurance of economic sustainability under the current conditions of the enterprise. On the basis of the conducted terminological analysis, the scientific positions regarding the study of economic sustainability of the enterprise are conditionally distributed to such thematic areas as attributive, productive and providing. Comparison of interrelated categories «sustainability — adaptability — variability — equilibrium» has allowed to provide a more precise author definition of economic sustainability, taking into account the current specific features of the enterprise management environment.

Keywords: sustainability, adaptability, equilibrium, variability, organizational ability, target activity.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2018

УДК 657.432:657.471
DOI 10.33111/sedu.2018.43.161.170

Семеняка Тетяна Володимирівна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ДОВГОСТРОКОВОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. У статті проведено аналіз розмірів та структури довгострокової дебіторської заборгованості провідних підприємств гірничозбагачувальної галузі Дніпропетровщини. За результатами якого встановлено, що даний вид заборгованості має місце на більшості із досліджуваних підприємств. Для удосконалення організації обліку довгострокової дебіторської заборгованості і контролю за її станом запропоновано форми управлінських звітів, застосування яких на підприємстві дозволить оперативно отримати інформацію щодо стану, розмірів, періодів виникнення, погашення, прострочення довгострокової дебіторської заборгованості в розрізі її видів. Встановлено, що в українському обліку не існує такого виду довгострокової дебіторської заборгованості як товарна, який має право на існування, оскільки підприємство вправі самостійно вирішувати на яких умовах йому реалізовувати продукцію, зокрема це може відбуватись і на умовах довгострокового кредитування. Обґрунтовано доцільність відображення у Балансі (Звіті про фінансовий стан) довгострокової дебіторської заборгованості у розрізі її видів з виокремленням для кожного з них окремого рядку балансу.

Ключові слова: довгострокова дебіторська заборгованість, контроль, організація обліку, управлінські звіти.

Вступ. Однією із складових необоротних активів підприємства є довгострокова дебіторська заборгованість, яка обліковується в бухгалтерському обліку

* Семеняка Тетяна Володимирівна — асистент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування, ДВНЗ «Криворізький національний університет» *semyyaka_kn@ukr.net*